

Förord till Du sköna nya värld, av Aldous Huxley

Länge tävlade Aldous Huxleys sköna nya värld med George Orwells 1984 om vilken framtid som skrämde mest, men den tävlingen är numera avgjord. Den bok vi fortfarande läser med en rysning är Huxleys, inte Orwells. Varför? Inte för att 1984 är ett passerat årtal, eller för att Orwell skriver sämre, utan för att Orwells framtidsspår tog slut 1989, med kommunismens sammanbrott. Den totalitära staten är inte längre skräckinjagande eftersom den inte längre verkar möjlig. Eller snarare, de maktmedel med vilka Orwells Storebror förvandlade sina människor till boskap är inte längre tekniskt tänkbara. Ingen enskild makt kan längre centralisera informationsflödet, kontrollera propagandan, förfälska historien, styra individens tankar och handlingar, övervaka deras rörelser, bestämma deras språk, hota deras liv. Den enskilda människans horisonter och nätverk har öppnats för att rimligen aldrig mer kunna slutas på det sätt som Orwells framtid förutsatte.

I så måtto är förvisso också Huxleys värld färgad av sin tid. Makten är även här total och centraliserad. Allt och alla styrs från en enda punkt, av en enda elit. Världskontrollörerna är omnipotenta, de enskilda varelserna totalkontrollerade. Inte särskilt skrämmande det heller, numera. Nej, vad som fortsatt skrämmer hos Huxley är maktens medel. Kontroll genom biologisk determinering, inte fysisk övervakning. Underkuvande inifrån, inte ovanifrån. Individualitetens bortprogrammering, inte dess fångslände. I Huxleys värld är varje "människa" psykiskt och fysiskt förutbestämd. Man tvekar om ordet människa eftersom den slumpmässiga individualiteten är utplånad. Varje varelse kläcks att bli det hon måste bli. Måste många bli exakt samma sak tillgrips kloning. All naturlig fortplantning är avskaffad.

Människan är en biologisk maskin som tillverkas i exakt de mängder och sorter som den materiella tillväxten, stabiliteten och det samlade välbefinnandet kräver.

I en tid när kloning av människor blivit en bioteknisk realitet, liksom konstgjord befruktning och genetisk manipulation, ja när tanken på att konstruera människor efter smak och behov inte alls känns främmande, skiftar följaktligen ljuset över Huxleys värld. Det är det biologiska fångelset som träder fram, inte det totalitära. Livet som biologi. Lyckan som ideologi.

Lyckoideologin följer av biologin. Reduceras livet till biologi är lycka den enda livsmening som återstår. Den fysiska lyckan. Njutningen. Ruset. Tillfredsställelsen. I Huxleys värld finns inga andra mål än det biologiska livet självt, ingen strävan efter andra ideal än njutningens och produktionens, ingen annan ordning än den rådande. I Huxleys värld avrättas inga oppositionella eftersom ingen av de hårt programmerade varelserna skulle komma på tanken att opponera sig. Alla är lyckliga. Om man med lycka avser brist på oro, missnöje och förändringsvilja. Om man med lycka avser den momentana tillfredsställelsen av alla fysiska behov och drifter. Det är visionen av lycka som drabbar hårdast. I Orwells värld är ingen lycklig trots att allmän lycka är påbjuden. "Här är alla lyckliga", lär det ha stått på en banderoll i Albanien, eller kanske var det Nordkorea, vilket definitionsmässigt innebär motsatsen. I Orwells Oceanien härskar surkålsdoften, tristessen, den sexuella repressionen och det undertryckta missnöjet. Winston Smith är olycklig därför att han fortfarande kan föreställa sig lycka. Därför att han fortfarande vet vad det är att älska. Vad det är att vara människa.

I Huxleys värld däremot är alla lyckliga. Det är ingen tvekan om den saken. Ja, alla utom berättelsens två felkläckta varelser och Vilden, som inte är kläckt utan kvinnofödd, och "programmerad" med Shakespeare inte med hypnopediska ramsor. Huxleys alfa- eller

betaminus- eller epsilonplusvarelser är förvisso inte beordrade till lycka, däremot systematiskt och kontinuerligt lyckliggjorda. Det är naturligtvis en rent biologisk lycka, ett tillstånd av ständig sensorisk stimulering åstadkommen genom sinnrika spel, känselstimulerande filmer, harmoniskapande droger och fri sex. Varelsena i Huxleys värld är tillverkade för att producera, konsumera, njuta och hålla sig lugna. Åldrandet är kemiskt undertryckt, döden estetiserad och trivialiserad och livet reducerat till ett effektivt och ändamålsenligt vegeterande. Ingen utveckling av annat än det biologiskt nyttiga, inget skapande av annat än det lyckobevarande, ingen litteratur eller konst eller musik annat än harmonibefrämjande ramsor, plakater och ceremonier, inga utmaningar, inga faror, inga olyckor.

Det är naturligtvis fasansfullt och otänkbart, men någonstans djupt oroande. Inte därför att Huxleys värld verkar möjlig, men därför att så många av dess underliggande drag ligger latent i vår civilisation. Biologiseringen av människan, kulten av ungdom och fysisk perfektion, instrumentaliseringen av döden, sakraliseringen av konsumtionen och tillväxten, utbredningen av sensorisk stimulans och industrialiserad underhållning.

Vad Huxleys bok med förnyad kraft lyfter fram är det mänskliga livet som äventyr och mysterium, som motståndskamp och utmaning, som aldrig accepterat öde. De missanpassade i Huxleys sköna nya värld är missanpassade därför att de av misstag har sin individualitet kvar, därför att de ensamma förstår att det finns ett val.

Mellan att brottas med livet och att droga sig bort från det. Mellan att vegetera sig genom det som är förutbestämt och att häpna över det som oförutsägbart blir till. Mellan att ge upp hoppet om människan som möjlighet, och att med Shakespeare vilja utropa:

”Hur underbart! Vad sköna varelser ser jag ej här! Hur fager är ej människan! Du sköna nya värld, som är befolkad med sådant folk.”

Göran Rosenberg